

Analyzing and Explaining the Implementation of the Rule of Law in Gaining Public Trust and Social Participation Using the Game Theory Approach

Reza Verij Kazemi¹
Tooraj Mojibi²
Ali Mahdizadeh³
Omid Pourbahri⁴
Majid Jahangirfard⁵

Received: 29 Dec 2021
Reception: 23 Mar 2022

The rule of law is one of the topics that has attracted the most attention of politicians and other thinkers in the fields of management and politics. The purpose of this study is to analyze and explain the implementation of the rule of law in gaining public trust and social participation with a game theory approach (Case study: Ministry of Energy). For this purpose, the Delphi technique was first used in a semi-structured interview with 15 academic experts and organizational managers. As a result, through the analysis of the content of the interviews, 5 new components in the field of rule of law have been identified, such as observance of administrative jurisdiction, legitimacy for administrative decision, observance of administrative formalities, legal causes of administrative decision and administrative decision compliance with law. New components and factors were also identified for public trust and social participation; then, a questionnaire containing the mentioned components was distributed among 384 people, including all managers, employees and subscribers of the West Mazandaran Power Distribution Company, which is one of the affiliated organizations of the Ministry of Energy. It should be noted that the validity and reliability of the present study have been proven through confirmatory factor analysis, Cronbach's alpha and composite reliability using PLS software. Finally, using the game theory approach, the function of player utility (Ministry of Energy and Customers) was programmed in MATLAB space and then by calculating the mixed equilibrium, it was shown that the rule of law can increase public trust and social participation in Western Mazandaran Electricity Distribution Company to improve. The results can help public sector policymakers, especially the Ministry of Energy, establish the rule of law to increase public trust and social participation and improve the legitimacy of the administrative system.

Keywords: rule of law, public trust, social participation, Delphi technique, game theory approach.

1. Ph.D student of Department of Public Administration, Firoozkooh Unit, Islamic Azad University, Firoozkooh, Iran. Reza_v_kazemi@yahoo.com

2. Associate Professor of Department of Public Administration, Firoozkooh Unit, Islamic Azad University, Firoozkooh, Iran. tooragmogibi@gmail.com

3. Assistant Professor of Public Management, Firoozkooh Unit, Islamic Azad University, Firoozkooh, Iran. mehdizadeh297@yahoo.com

4. Assistant Professor of Basic General Department, Chalous Unit, Islamic Azad University, Chalous, Iran. omidpourbahri@yahoo.com

5. Assistant Professor of Department of Public Management, Firoozkooh Unit, Islamic Azad University, Firoozkooh, Iran. Dr.jahangirfard@gmail.com

تحلیل و تبیین اجرای اصل حاکمیت قانون در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی با استفاده از رهیافت نظریه بازی‌ها

رضا وریج کاظمی^۱ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۸
 تورج مجیبی^۲ پذیرش: ۱۴۰۱/۱/۳
 علی مهدی زاده^۳
 امید پور بحری^۴
 مجید جهانگیر فرد^۵

چکیده

حاکمیت قانون یکی از مباحثی است که بیشترین توجه سیاستمداران و دیگر اندیشمندان در زمینه‌های مدیریت و سیاست را به خود جلب کرده است. هدف تحقیق حاضر تحلیل و تبیین اجرای اصل حاکمیت قانون در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی با رهیافت نظریه بازی‌ها (مطالعه موردی: وزارت نیرو) می‌باشد. بدین منظور ابتدا از تکنیک دلفی در یک مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۵ نفر از خبرگان دانشگاهی و مدیران سازمانی استفاده شده است؛ در نتیجه از طریق تحلیل محتوای مصاحبه‌ها ۵ مؤلفه جدید در حوزه حاکمیت قانون از قبیل رعایت صلاحیت اداری، مشروعیت جهت تصمیم اداری، رعایت تشریفات اداری، وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری و همسو بودن تصمیم اداری با قانون شناسایی شده است. همچنین برای اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی مؤلفه‌ها و عوامل جدیدی شناسایی

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، واحد فیروزکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، فیروزکوه، ایران.
 ۲. دانشیار گروه مدیریت دولتی، واحد فیروزکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، فیروزکوه، ایران. (نویسنده مسئول).
 tooragmogibi@gmail.com
 ۳. استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد فیروزکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، فیروزکوه، ایران.
 ۴. استادیار گروه علوم پایه، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران.
 ۵. استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد فیروزکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، فیروزکوه، ایران.

شد؛ سپس پرسشنامه‌ای حاوی مؤلفه‌های مذکور بین ۳۸۴ نفر شامل کلیه مدیران، کارکنان و مشترکین شرکت توزیع نیروی برق غرب استان مازندران که یکی از سازمان‌های تابعه وزارت نیرو می‌باشد، توزیع شد. لازم به ذکر است که روایی و پایایی تحقیق حاضر از طریق تحلیل عاملی تأییدی، آلفای کرونباخ و پایایی مرکب با استفاده از نرم‌افزار PLS اثبات شده است. در نهایت با استفاده از رهیافت نظریه بازی‌ها، تابع مطلوبیت بازیکنان (وزارت نیرو و مشتریان) در فضای MATLAB برنامه‌نویسی شد و سپس با محاسبه تعادل نش آمیخته^۱ (مرکب)، نشان داده شد که حاکمیت قانون می‌تواند اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی را در شرکت توزیع برق غرب مازندران بهبود دهد. نتایج به‌دست‌آمده می‌تواند به سیاست‌گذاران بخش عمومی به‌ویژه وزارت نیرو در برقراری اصل حاکمیت قانون کمک نماید تا اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی افزایش یافته و مشروعیت نظام اداری بهبود یابد.

کلیدواژه‌ها: حاکمیت قانون، اعتماد عمومی، مشارکت اجتماعی، تکنیک دلفی، رهیافت نظریه بازی‌ها.

مقدمه

اجرای اصل حاکمیت قانون در دستگاه‌ها و سازمان‌های اداری یکی از اصول اساسی است که در اداره امور عمومی پذیرفته شده است. به موجب این اصل تمام قوا و فعالیت‌های دولت، اعم از قانون‌گذاری، قضایی، اجرایی و اداری زیر نظارت قانون قرار داده شده است و افراد می‌توانند با مراجعه به مراجع قضایی صلاحیت‌دار از تخلف و تجاوز این دستگاه جلوگیری کنند (گورا و دویدل، ۲۰۲۰: ۷). بدون شک استقرار و ارتقای حاکمیت قانون از دیدگاه بین‌المللی از اهمیت شگرفی برخوردار است. در همین راستا دولت‌های عضو مجمع عمومی ملل متحد در سند نهایی اجلاس سران ۲۰۰۴ نیاز به تبعیت جهانی و اجرای حاکمیت قانون در سطوح ملی و بین‌المللی را شناسایی کرده و تعهد خود به نظم بین‌المللی مبتنی بر حاکمیت قانون و حقوق بین‌الملل را که برای همزیستی و همکاری میان دولت‌ها اساسی است تأیید کردند (اوسلند و پیتر، ۲۰۲۱: ۲۰۵). مجمع عمومی سازمان ملل متحد از سال ۱۹۹۲ موضوع حاکمیت قانون را در دستور کار خود قرارداد و از سال ۲۰۰۶ حداقل سه قطعنامه در خصوص این موضوع به تصویب رساند. شورای امنیت نیز در قطعنامه‌های شماره ۱۳۲۵، ۱۶۱۲، ۱۶۷۴ و ۱۸۲۰ خود بر اهمیت حاکمیت قانون، به‌ویژه در زمان مخاصمات مسلحانه، صحنه گذارده است. سرانجام کمیسیون حقوق بین‌الملل تعهد احترام به حاکمیت بین‌المللی قانون را در ماده (۱۴) اعلامیه راجع به حقوق و تکالیف دولت‌ها مورد تأیید قرارداد و اعلام داشت هر دولتی تکلیف دارد روابط خود با دولت‌های دیگر را مطابق قوانین بین‌الملل انجام دهد و این اصل را در نظر بگیرد که حاکمیت هر دولت تابع قوانین بین‌الملل است (حاجی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸۲).

حاکمیت قانون در هر نظام فکری، مبانی و احکام خاصی دارد و در چارچوب اندیشه‌های مقام معظم رهبری، هم به‌عنوان یکی از مهم‌ترین فقها و علمای دینی و هم به‌عنوان ولی امر و امام امت، بنیان‌های معینی را به خود اختصاص داده است. اسلام‌گرایی، عدالت محوری، صیانت از نظام جمهوری اسلامی، رعایت قانون اساسی و... از مبانی خدشه‌ناپذیر نظام فکری ایشان در باب حاکمیت قانون می‌باشد. بررسی مفهوم حاکمیت قانون در کلام مقام معظم رهبری به‌وضوح بیانگر این امر است که صدر مطالبات رهبری از دستگاه‌ها و مسئولان، عمل به قانون می‌باشد و در تشریح بیانات خود در میان اقشار مختلف مسئولان، بیش از هر شخص

دیگری در این کشور دغدغه تحقق هر چه بیشتر مؤلفه‌های شکلی و ماهوی حاکمیت قانون را دارند (اسدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵). همچنین سیاست‌های کلی نظام، مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی امنیت ملی و شوراها و عالی اداری بر اصول حاکمیت قانون تأکید فراوان دارند (اصلانی و کاظمینی، ۱۳۹۰: ۲۵۲). در سیره سیاسی پیامبر اعظم نیز همانا تأکید فراوان بر حاکمیت قانون و ضابطه محوری به چشم می‌خورد. هیچ‌یک از تصمیمات حکومتی آن رسول اعظم خداوند، بر پایه روابط خارج از قانون اتخاذ نشده است. شاید یکی از زیباترین مظاهر قانون‌مداری حاکمیت آن حضرت، بیانیه و پیمان‌نامه‌ای باشد که از سوی ایشان در ابتدای تشکیل حکومت اسلامی در شهر مدینه، به منزله قانون اساسی دولت شهر اسلامی منتشر گشت. پیامبر اکرم (ص) در این بیانیه محکم، تکلیف شیوه همزیستی مهاجران با انصار و نیز مسلمانان با یهودیان در شهر مدینه را مشخص می‌کند. در این پیمان‌نامه، آنچه لازمه سامان بخشیدن به دولتی که عهده‌دار اداره سرزمینی با ساکنانی از قومیت‌های مختلف، علایق گوناگون و ادیان متفاوت است، در نظر گرفته شده است و به‌مثابه قانونی است که حقوق اساسی اقشار جامعه را در بردارد و نبوغ فکری رهبر عالی‌قدر اسلام در تشکیل امت واحد و تنظیم امور مردمی مختلف‌العقیده را به اثبات می‌رساند. این پیمان‌نامه به همراه سایر موارد، به‌روشنی اثبات‌گر سیره قانون‌گرایی رسول‌الله است که طبعاً در تمامی احکام حکومت اسلامی تا انتهای زمان جلوه‌گر خواهد بود (مفتح، ۱۳۸۹: ۱۷۰).

با وجود اهمیت و ضرورت حاکمیت قانون که به آن اشاره شد ولی متأسفانه نقض قانون، پدیده‌ای است که کم‌وبیش در کلیه کشورهای جهان وجود دارد. در کشور ما نیز عواملی چون عدم وجود احزاب مستقل، عدم استقلال کامل قوه قضائیه، نفوذ سیاستمداران بر دستگاه‌های نظارتی و بازرسی، فساد سیاستمداران عالی‌رتبه، توصیه برای در امان ماندن مدیران متخلف از مجازات و سرانجام عدم آگاهی مردم از حقوق سیاسی خود در برابر قانون، از عوامل سیاسی نقض حاکمیت قانون به شمار می‌روند. علاوه بر آن عواملی مانند تشکیلات و ساختار اداری غیر کارآمد، پیچیدگی قوانین، مقررت و تعدد بخش‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اداری، مدیران غیر مؤثر، فقدان نظام شایسته‌سالاری، وجود تبعیضات در زمینه‌های استخدام، نارسایی در نظام حقوق و دستمزد، نظام پاداش و تنبیه و به‌ویژه نظام نظارت و ارزشیابی از

عوامل اداری نقض حاکمیت قانون می‌باشند (پارسا نسب و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۸۱). سازمان شفافیت بین‌الملل گزارش ۲۰۱۹ خود را درباره فساد اداری و نقض حاکمیت قانون در کشورهای مختلف دنیا منتشر کرد که شاخص ادراک فساد نشان از این دارد که این شاخص در ایران وضعیت بدتری نسبت به سال ۲۰۱۸ داشته و با دو پله سقوط در جایگاه ۱۴۶ قرار گرفته است (فرهمند و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۴۵). لذا با وجود این مشکلات و بحران‌ها، انجام پژوهش در زمینه حاکمیت قانون در سازمان‌های دولتی هم از جهت کاربردی و هم از دیدگاه دانشگاهی ضرورت دارد؛ چون باعث افزایش مشروعیت نظام سیاسی، رشد سرمایه اجتماعی، جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی می‌شود که هم در اسناد بالادستی مورد تأکید است و هم با توجه به شرایط بخش دولتی نیاز است که ارتقاء یابد.

اگر مأموران دولتی قوانین کشور را رعایت کرده و به اصل حاکمیت قانون احترام بگذارند اعتماد عمومی افزایش می‌یابد. به همین علت موضوع اعتماد عمومی به محور بسیار مهمی در ادبیات مدیریت دولتی تبدیل شده است. در واقع افول اعتماد عمومی به نهادها و سازمان‌های دولتی کشورها شاخص وجود نوعی مشکلات اساسی در «ماهیت نظام‌های سیاسی مردم‌سالار» محسوب می‌شود (بویور و فک، ۲۰۱۴: ۶۰). بر این اساس، دولت‌ها می‌کوشند تا اعتماد شهروندان را به خود جلب کنند، زیرا با کاهش اعتماد عمومی، احتمال مشارکت عامه مردم در صحنه‌های سیاسی و اجتماعی نیز کاهش می‌یابد. در واقع، اعتماد عمومی میزان مشارکت شهروندان را برای کمک به دولت در انجام دادن امور عمومی به‌ویژه پرداخت انواع مالیات‌ها و عوارض و به‌طور کلی مشارکت با بخش عمومی تحت تأثیر قرار می‌دهد (تولبرت و مانیل، ۲۰۰۵: ۱۷۹). در ایران، برای اولین بار دولت به‌منظور اهمیت و ضرورت نقش مشارکت در بالا بردن کارایی و اثربخشی دستگاه‌های دولتی و افزایش رضایت و توان کاری، در جلسه مورخ ۱۳۷۷/۵/۲۸ شورای عالی اداری تصویب نمود که نظام پذیرش و بررسی پیشنهادهای در کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، بانک‌ها و کلیه دستگاه‌ها استقرار یابد. طی سال‌های اخیر، به‌منظور انجام اصلاحات اساسی در نظام اداری ایران، قانون مدیریت خدمات کشوری تصویب و برنامه‌های ده‌گانه تحول در نظام اداری تدوین گردید که بند نهم آن به تقویت مدیریت و توان کارشناسی کشور و ارتقاء روحیه خودکنترلی در کارها پرداخته و یکی از محورهای این برنامه به‌موجب ماده ۲۰ قانون عبارت است از: ایجاد سازوکار

مناسب برای جلب مشارکت و بهره‌مندی از فکر و اندیشه و خلاقیت در تصمیم‌گیری‌ها. همچنین بر اساس تصویب‌نامه مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۴ شورای عالی اداری تحت عنوان نقشه راه اصلاح نظام اداری مبتنی بر سیاست‌های کلی نظام، سیستم پیشنهادها جهت مشارکت به‌عنوان یکی از مدل‌های پشتیبان بخش فناوری استراتژیک معرفی شد (مرادی، ۱۳۹۸: ۱۸۱).

از این‌رو، انجام پژوهش در زمینه حاکمیت قانون در سازمان‌های دولتی هم از جهت کاربردی و هم از دیدگاه دانشگاهی ضرورت دارد؛ چون باعث افزایش مشروعیت نظام سیاسی، رشد سرمایه اجتماعی، جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی می‌شود که هم در اسناد بالادستی مورد تأکید است و هم با توجه به شرایط بخش دولتی نیاز است که ارتقاء یابد. از طرفی با توجه به شکافی که در پژوهش‌های داخلی و خارجی در زمینه پژوهش وجود دارد ضروری است که متغیرهای مختلف حاکمیت قانون، اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی شناسایی شوند و بر مبنای آن‌ها راهکارهای دقیق و بهینه ارائه شود. در این راستا تعدادی از سؤال‌ها مطرح می‌شود که باید مدنظر قرار گیرند: مفهوم حاکمیت قانون در سازمان‌های دولتی چه ابعادی را در برمی‌گیرد؟ چه شرایطی باعث می‌شود که حاکمیت قانون در سازمان‌های دولتی ضرورت داشته باشد؟ چه عواملی بر حاکمیت قانون در سازمان‌های دولتی مؤثر است؟ حاکمیت قانون چه پیامدهایی بر اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی دارد؟ و سؤال‌های دیگری از این دست که می‌تواند در برقراری حاکمیت قانون با محوریت اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی مطرح باشد. لذا سؤال‌های اصلی تحقیق حاضر آن است که آیا می‌توان چارچوب جدید یا الگوی جامعی از حاکمیت قانون در بخش اداری و اجرایی ارائه کرد؟ و آیا می‌توان بر اساس نظریه بازی‌ها اصل حاکمیت قانون را در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی تحلیل و تبیین کرد؟ به عبارت دیگر آیا حاکمیت قانون می‌تواند اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی را در شرکت توزیع برق غرب مازندران بهبود دهد؟

مبانی نظری

بر پایه اصل حاکمیت قانون، تمام قوا و امور دولت اعم از قانون‌گذاری، قضایی، اجرایی و اداری زیر نظارت قانون قرار داده شده است (پاگالو، ۲۰۲۱: ۱۱۸)؛ به عبارت دیگر حاکمیت قانون به این معناست که قوه مقننه و قانون‌گذاران ابتدا باید قوانین کشور را از لحاظ شکلی

و ماهوی به‌درستی و بر پایه آزادی، عدالت، منافع ملی، اخلاق و کرامت انسانی وضع کند (هارت ول و اوربان،^۷ ۲۰۲۱: ۱۱۲)؛ توجه به کرامت انسانی افراد و صیانت از کرامت آن‌ها از جمله تفکرات نوینی است که در باب توجه به ارزش‌های انسان در جامعه و حاکمیت قانون مطرح گردیده است (الیاسی، ۱۳۹۶: ۱۱۷). سپس قوه مجریه و مأموران اداری این قوانین را به‌درستی رعایت کرده و اجرا کنند و در نهایت قوه قضاییه باید بر حسن اجرای امور نظارت کرده تا ضمانت اجرای حاکمیت قانون برقرار شود (رابه و ریس،^۸ ۲۰۲۱: ۶۳۵). در ادامه ابعاد حاکمیت قانون که از یافته‌های تحقیق استخراج شده است به‌صورت نظری تشریح می‌شود.

- رعایت صلاحیت اداری:^۹ صلاحیت مجموع اختیاراتی است که به‌موجب قانون برای انجام اعمال معینی، به مأمور دولت داده می‌شود؛ بنابراین مسئولان دولتی باید تمام صلاحیت‌ها و وظایف خود را به‌درستی انجام داده و در حوزه صلاحیت‌های مسئولان اداری دیگر وارد نشوند (لنارت،^{۱۰} ۲۰۲۰: ۳۱).

- مشروعیت جهت تصمیم اداری^{۱۱} یا عدم سوءاستفاده از اختیارات:^{۱۲} جهت تصمیمات اداری باید در راستای تأمین منافع عمومی باشد و تخلف از آن در اصطلاح «عدم مشروعیت جهت تصمیم اداری» نامیده می‌شود (آگوستینو،^{۱۳} ۲۰۲۰: ۸۲۲). سوءاستفاده از قدرت آن است که مسئولی تصمیماتی بگیرد یا عملیاتی انجام دهد که کاملاً درست و جزء صلاحیتش است اما از انجام آن، هدفی را دنبال می‌کند که به‌کلی باهدف اصلی و اساسی قانون مغایرت دارد (ملاصالحی، ۱۳۹۶: ۴۲).

- رعایت تشریفات اداری:^{۱۴} مأمور دولت مکلف است در انجام وظایف خود تشریفات اداری را که به‌موجب قانون معین و مقرر گردیده است را رعایت کرده و آن‌ها را به‌طور کامل بجا آورده باشد؛ مانند تشریفات مناقصه، مزایده و تشریفات ثبتی در اداره ثبت مانند انتشار آگهی نوبتی و تحدید حدود برای صادر کردن سند مالکیت (نیووال و کوواک،^{۱۵} ۲۰۲۱: ۲۰).

- وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری:^{۱۶} تصمیمات مقامات اداری قانوناً بر اساس دلایل و موجبات قانونی معینی اتخاذ می‌شود؛ چنانچه ماده یا تبصره‌ای که مأمور دولت باید به‌عنوان توجیه تصمیمات خود به آن‌ها استناد کند وجود نداشته باشد و یا وجود داشته باشد

ولی تفسیر غلطی از قانون صورت گیرد آن تصمیمات مغایر و مخالف قانون خواهد بود (مرکزالمیری و عطار، ۱۳۹۷: ۲۲۱).

- همسو بودن موضوع تصمیم اداری با قانون:^{۱۷} تصمیم اداری اساساً از لحاظ موضوع باید با قانون (ماده قانونی یا تبصره آن) همسو باشد در غیر این صورت تخلف محسوب می شود (رضایی و توحید فام، ۱۳۹۷: ۴۵).

اعتماد سطحی از اطمینان است که یک فرد در رابطه با شهروندان و حکومت از خود بروز می دهد و بر اساس آن رفتاری منصفانه، اخلاقی و قابل پیش بینی ارائه می کند (شریفی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲۷). اعتماد معمولاً یک مفهوم دوطرفه تلقی می شود. در این رابطه دوطرفه یک طرف اعتماد شهروندان و طرف دیگر آن حاکمیت قرار می گیرد (هوق و همکاران،^{۱۸} ۲۰۱۲: ۶۱۲). در این گونه رابطه، هرگونه عدم صراحت، عدم شفافیت و عدم صداقت در طرف حاکمیت و هرگونه اعتراض، نقد، شورش یا تجمع سیاسی نشانه بی اعتمادی تلقی می شود (نونکو و همکاران،^{۱۹} ۲۰۱۸: ۱۶۱). اعتماد یک اعتقاد و تمایل به عمل بر اساس سخنان، اعمال و کردار حکومت است (آل محمد و همکاران، ۱۳۹۸: ۶۲). اعتماد عمومی ابعاد مختلفی دارد که در ادامه تشریح می شود.

- اعتماد عمودی:^{۲۰} اعتمادی است که در صورت اعتماد به مقامات عالی رتبه دولتی به وجود می آید. اعتماد عمودی یعنی اعتقاد به این اصل که مقامات و مسئولان رده بالای دولتی از صلاحیت و اختیارات خود برای منافع ملی استفاده می کنند و امور اداری را در حدود قانون و با نهایت صداقت، امانت و بی غرضی و حسن نیت انجام می دهند (مور،^{۲۱} ۲۰۱۸: ۴۲۰).

- اعتماد نهادی^{۲۲} یا سازمانی: اعتماد شهروندان به قوانین رسمی و دولتی را اعتماد نهادی می گویند. اعتماد نهادی به این معناست که شهروندان باید به قوانین کشور و میزان اهمیت و اولویت آن ها در حل مسائل عمومی اعتماد داشته باشند و از همه مهم تر آنکه اعتقاد داشته باشند این قوانین از نظر ماهوی بر مبنای آزادی، عدالت، برابری، منافع ملی و اخلاقیات و کرامت انسانی استوار است (بشی و کاور، ۲۰۲۰: ۳۴۰).

- اعتماد افقی: اعتماد شهروندان به مأموران و کارکنان دولتی را اعتماد افقی می گویند؛ به عبارت دیگر اعتماد افقی یعنی اعتقاد به حسن نیت و صداقت و درستکاری بین شهروندان

و کارمندان دولت و سازمان‌های دولتی؛ اعتقاد به اینکه کارکنان دولت و سازمان‌های تابعه آن از روی تعهد، عشق، مهرورزی و تواضع با شهروندان رفتار می‌کنند و منافع جمعی را به منافع شخصی ترجیح می‌دهند (لوآیکونو، ۲۰۱۹: ۱۹۲).

مشارکت اجتماعی یک درگیری ذهنی و عینی شهروندان نسبت به حکومت در صحنه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی است به نحوی که آنان را وادار می‌کند به منظور دستیابی به منافع مشترک یکدیگر را یاری کنند و در مسئولیت آن امر شریک شوند (پوهوریل، ۲۰۱۸: ۲۱۵). مشارکت اجتماعی دارای ابعاد مختلفی می‌باشد که در ادامه تشریح می‌شود.

- مشارکت رسمی^{۲۵} یا نهادی: مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم شهروندان با نهادهای رسمی دولتی را مشارکت رسمی می‌گویند (میگلبرینگ و وندوال، ۲۰۲۱: ۱۵). شرکت در همه‌پرسی، انتخابات، مشارکت با حکومت در رفع مشکلات ناشی از حوادث و بلایای طبیعی و غیرطبیعی، طرح پیشنهاد در صندوق پیشنهادات و سامانه‌های الکترونیکی سازمان‌های دولتی بخشی از انواع مشارکت رسمی مستقیم می‌باشد؛ مشارکت در قانون‌گذاری از طریق نمایندگان مردم در مجلس ملی، مشارکت در طرح‌ها و برنامه‌های راهبردی از طریق نمایندگان مردم در شورای شهر و شهرداری‌ها نمونه‌ای از مشارکت غیرمستقیم مردم در صحنه‌های سیاسی و اجتماعی می‌باشد (هنری و همکاران، ۲۰۱۹: ۳۰۵).

- مشارکت غیررسمی^{۲۸} (داوطلبانه): مشارکتی است که از طریق همکاری شهروندان با خیریه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن) در صحنه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی به وجود می‌آید (پرستلی و همکاران، ۲۰۱۶: ۷).

- نظریه بازی‌ها:^{۳۰} نظریه بازی تلاش می‌کند تا رفتار ریاضی حاکم بر یک وضعیت راهبردی (تعارض منافع) را مدل‌سازی کند. این موقعیت، زمانی به وجود می‌آید که موفقیت و پیروزی یک فرد وابسته به راهبردهایی است که دیگران انتخاب می‌کنند. هدف نهایی این دانش، یافتن راهبرد بهینه برای بازیکنان است (جائو و همکاران، ۲۰۱۱: ۲۴۲).

- تعادل نش^{۳۲}: یک روش محاسباتی است که از طریق آن خروجی نهایی بازی (بهترین استراتژی- پروفایل بازی) محاسبه می‌شود (لی، ۲۰۰۸: ۴۰۵). به زبان ساده می‌توان گفت تعادل نش در یک بازی عبارت است از لیستی از استراتژی بازیکنان که در آن هر استراتژی

خالص به یک بازیکن تعلق دارد، بطوریکه هیچ بازیکنی با تغییر استراتژی خالص خود به مطلوبیت بالاتر نمی‌تواند دست یابد تا مادامی که سایر بازیکنان همان استراتژی مشخص شده در آن لیست را انتخاب کنند (حصاری، ۱۳۹۲: ۵۵).

- تعادل نش آمیخته: در دنیای واقعی شرایطی پدید می‌آید که بازیکنان به جای انتخاب یک استراتژی خالص ناچارند که از استراتژی مرکب یا آمیخته استفاده کنند؛ در این شرایط ترکیبی از استراتژی‌ها با احتمالات مختلف برای بازی انتخاب می‌شود (لیانگ و هم کاران، ۲۰۱۹: ۶۰)؛ بدیهی است تعادل نش در این بازی‌ها عبارت است از لیستی از استراتژی بازیکنان که در آن هر استراتژی آمیخته به یک بازیکن تعلق دارد، بطوریکه هیچ بازیکنی با تغییر استراتژی آمیخته خود به مطلوبیت بالاتر نمی‌تواند دست یابد تا مادامی که سایر بازیکنان همان استراتژی مشخص شده در آن ترکیب را انتخاب کنند (حصاری، ۱۳۹۲: ۵۶). در یک بازی دوبعدی تعادل نش مرکب یا آمیخته به صورت زیر محاسبه می‌شود؛ لازم به ذکر است که در جدول (۱)، S_1 و S_2 استراتژی‌های بازیکن اول و S_A و S_B استراتژی‌های بازیکن دوم و S_1 و S_2 مطلوبیت بازیکنان در اثر انتخاب هر یک از استراتژی‌ها می‌باشد. p : احتمال انتخاب استراتژی S_1 توسط بازیکن اول، $1-p$: احتمال انتخاب استراتژی S_2 توسط بازیکن اول، q : احتمال انتخاب استراتژی S_A توسط بازیکن دوم و $1-q$: احتمال انتخاب استراتژی S_B توسط بازیکن دوم می‌باشد.

جدول (۱) ماتریس ترجیحات دوبعدی

		بازیکن دوم	
		S_A	S_B
بازیکن اول	S_1	P	$1-q$
	S_2	$1-p$	$1-q$
		Q	$1-q$
		I_1, C_1	I_2, C_2
		I_3, C_3	I_4, C_4

(۱) ابتدا تابع مطلوبیت هر بازیکن نوشته می‌شود: (آزبورن^{۳۵}، ۲۰۰۴: ۳۷۲)

تابع مطلوبیت U_r هنگامی که بازیکن اول با استراتژی آمیخته و بازیکن رقیب نیز با استراتژی آمیخته بازی می‌کند به صورت زیر نوشته می‌شود:

$$U_r = pqr_1 + p(1-q)r_2 + (1-p)qr_3 + (1-p)(1-q)r_4 \quad (1)$$

تابع مطلوبیت Uc هنگامی که بازیکن اول با استراتژی آمیخته و بازیکن رقیب نیز با استراتژی آمیخته بازی می‌کند به صورت زیر نوشته می‌شود:

$$Uc = pq, c_1 + p(1 - q), c_2 + (1 - p)q, c_3 + (1 - p)(1 - q), c_4 \quad (2)$$

۲) برای تشکیل تابع بهترین جواب^{۳۶} باید از تابع مطلوبیت Ur و Uc مشتق گرفته و آن را مساوی صفر قرار دهیم؛ در ندر نتیجه دل نش به ازای مقادیر مختلف p و q به دست می‌آید. این تعادل نشان می‌دهد که بازیکن اول به ازای انتخاب استراتژی‌های آمیخته و با ترکیبی از احتمالات p و $1-p$ و بازیکن دوم به ازای انتخاب استراتژی‌های آمیخته و با ترکیبی از احتمالات q و $1-q$ به تعادل می‌رسند و مطلوبیتشان حداکثر می‌شود. (آزبورن، ۲۰۰۴: ۳۷۳)

پیشینه پژوهش

در زمینه اجرای حاکمیت قانون در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی تاکنون پژوهشی صورت نگرفته است؛ با این حال در ادامه، تحقیقاتی که در زمینه اصل حاکمیت قانون صورت گرفته بررسی می‌شوند. از سوی دیگر تاکنون رویکرد نظریه بازی‌ها نیز به تحلیل و تبیین متغیرهای تحقیق پرداخته است؛ لذا در ادامه، تحقیقات مبتنی بر نظریه بازی‌ها مطالعه می‌شود.

واعظی و مسعودی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «تأملی در کارآمدی تضمین‌های حاکمیت قانون در قوه مجریه ایران و انگلستان» به بررسی ابزارهای نظارتی در دو کشور انگلستان و ایران پرداخته‌اند. این مقاله نتیجه می‌گیرد در کشور ما نیز، مقنن باید در جهت تقویت و توسعه صلاحیت‌های دیوان عدالت اداری به‌مانند دادگاه عالی انگلستان گام بردارد. موسوی زاده مرکیه (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «در انتظار قانون‌گرایی: تحلیل متنی نظریه حاکمیت قانون در ایران» هدف این مقاله آن است که ضمن تبیین ماهیت میان‌رشته‌ای قانون‌گرایی، با توجه به فرضیه خود (نبودن زمینه فرهنگی قانون‌گرایی در ایران) به بررسی پیمایشی پردازد. بر این اساس این مقاله نتیجه می‌گیرد که جامعه ما فاقد استعداد فرهنگی مناسب برای طلوع و تداوم پدیده قانون‌گرایی است. بهروزی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان «بررسی رابطه شاخص‌های کیفیت و حاکمیت قانون و کنترل

فساد بر شاخص رفاه لگاتوم» به بررسی تأثیر شاخص‌های کیفیت و حاکمیت قانون بر شاخص رفاه لگاتوم در کشورهای منتخب طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۷ می‌پردازند. این مقاله نتیجه می‌گیرد که بین شاخص‌های کیفیت قوانین و مقررات و حاکمیت قانون با شاخص رفاه لگاتوم رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد پور علی مقدم و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «بررسی تأثیر هزینه‌های تحقیق و توسعه، حاکمیت قانون و خشک‌سالی بر نرخ رشد بخش کشاورزی در ایران»، از اطلاعات دوره زمانی ۹۶-۱۳۸۱ و روش شبکه علی بیزین، استفاده کرده‌اند. نتایج نشان داد سناریوی شاخص حاکمیت قانون بهترین عملکرد را در کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی نشان داده است. آکسیونووا^{۳۷} (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «ارتقاء اصلاحات عدالت در آسیای میانه: طرح حاکمیت قانون اتحادیه اروپا به‌عنوان بخشی از استراتژی جامع دموکراتیک سازی؟» به بررسی ارتقاء حاکمیت قانون اتحادیه اروپا در آسیای مرکزی پس از شوروی می‌پردازد؛ این مطالعه توانایی بسیار محدود اتحادیه اروپا برای ایجاد اصلاحات واقعی را نشان می‌دهد. دلایل اصلی آن فقدان اهرم فشار در منطقه، منابع مالی محدود و اتکا به رویکرد مالکیت مشترک در چارچوب دولت‌های استبدادی است. وکوویچ^{۳۸} (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «تلاش برای پاسخگویی دولت و حاکمیت قانون: استراتژی‌های متناقض دولت و جامعه مدنی در کامبوج و صربستان» به موضوع حاکمیت قانون، پاسخگویی اجتماعی و جامعه مدنی در صربستان و کامبوج می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد در هر دو کشور، دولت‌ها جامعه مدنی را به چالش کشیدند و گفتمان‌ها و راهبردهای پاسخگویی سیاسی و حاکمیت قانون را نادیده گرفتند. سواستیک^{۳۹} (۲۰۲۰) در تحقیقی به بررسی «حاکمیت قانون، حقوق بشر و مصونیت از مجازات: در پرونده افغانستان» پرداخته است؛ این مقاله به دنبال تبیین رابطه پیچیده حقوق بشر و حاکمیت قانون در کشوری است که قادر به پیشبرد حاکمیت قانون نیست یا مایل به آن نیست. اصول اسلامی و سنت‌های حقوقی افغانستان، روابط پیچیده بین حاکمیت قانون، حقوق بشر و معافیت از مجازات توسط دولت افغانستان برای جنگ‌سالاران و سایر متهمان جنایات جنگی، مانع از پیشرفت حاکمیت قانون و حقوق بشر می‌شود و بر مسیر اصلاحات در حوزه حقوق بشر و حاکمیت قانون در افغانستان تأثیر منفی می‌گذارد. هارت ول و اوربان^{۴۰} (۲۰۲۰) در

تحقیقی با عنوان «سوزاندن دولت قانونی: نهادهای حقوقی و حمایت از حاکمیت قانون»، این مقاله از ایده نهادهای «خود تقویت کننده» استفاده می کند تا نشان دهد اگر نهادهای قضایی، خود تقویت کننده نباشند، چگونه نهادهای سیاسی ممکن است حاکمیت قانون را از مسیر خارج کنند. آن‌ها نتیجه می گیرند که نهادهای حقوقی می توانند از حاکمیت قانون محافظت کنند اما تنها در صورتی که استقلال قضایی را حفظ کرده و مانع دخالت سیاسی حکومت شوند.

حصاری (۱۳۹۲) در تحقیقی به بررسی «نقش مدیران در اصلاح کارکنان بی تفاوت سازمان با استفاده از رهیافت تئوری بازی‌ها» پرداخته است. در این مقاله مدلی از نظریه بازی‌ها در ارتباط با مدیریت رفتار کارکنان که در شرایط بی تفاوتی سازمانی قرار دارند مورد بررسی قرار گرفته است. در این مدل، استراتژی‌های مدیر و کارکنان بی تفاوت، تابع هدف هر بازیکن و در نهایت استراتژی بهینه مدیر نسبت به استراتژی‌های طرفین بازی و پارامترهای مدل، به دست آورده شده است. رضوی نژاد (۱۳۹۴) در تحقیقی به بررسی «دیپلماسی هسته‌ای بین ایران و آمریکا بر اساس نظریه بازی‌ها» پرداخته است؛ سؤال پژوهش به این صورت مطرح گردید که چالش هسته‌ای در روابط میان ایران و آمریکا با استفاده از نظریه بازی‌ها چگونه قابل حل است. در این مقاله ابتدا درخت بازی تنش هسته‌ای میان ایران و آمریکا ترسیم شد و استراتژی‌های پیش روی هر یک از آن‌ها مورد تحلیل قرار گرفت و در ادامه برای حل بازی و پیدا کردن جواب از روش برآیند برگشت به عقب استفاده شد که نتیجه آن تعادل نش بازی بود؛ بدین صورت که غنی‌سازی از جانب ایران تعلیق شود و تضمین امنیتی و لغو تحریم‌ها از جانب آمریکا داده شود. برادران (۱۳۹۸) در تحقیقی به بررسی «انتخاب راهبرد بهینه بازاریابی در شرایط رقابتی با توسعه مدل تئوری بازی‌ها» می پردازد؛ توسعه ابزار ریاضی مناسب برای انتخاب راهبرد بهینه بازاریابی با توجه به راهبردهای انتخابی رقیب، هدف اصلی این مقاله است. نتایج این تحقیق نشان می دهد اگر هریک از دو برند معروف نوشابه‌های گازدار، یکی از راهبردهای قیمت و ترویج را برای راهبرد بازاریابی خود انتخاب کنند، بیشترین سهم بازار را خواهند داشت. سلیمیان صلاح و الماسی فرد (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان «جست‌وجوی زمینه‌های اقتصادی صلح با استفاده از نظریه بازی‌ها» انجام داده است؛ مقاله حاضر کوشیده است با بهره‌گیری از

«نظریه بازی‌ها» پاسخی متفاوت به این مهم ارائه دهد که چگونه همکاری اقتصادی در قالب سرمایه‌گذاری بین‌الملل می‌تواند ضمن حداکثر سازی منفعت سرمایه‌گذاران مانع بروز جنگ و توسعه صلح نیز شود. نتایج تحقیق به زبان منطق (ریاضی) اثر همکاری‌های اقتصادی بر توسعه صلح را تصدیق می‌کند، جایی که از طریق توسعه سرمایه‌گذاری بین‌الملل، دولت‌ها به صلح و از طرفی دیگر سرمایه‌گذاران به بهترین پیامد دست می‌یابند. لیانگ و همکاران (۲۰۱۹) مقاله‌ای با عنوان «رویکرد تئوری بازی برای مذاکره مجدد پروژه‌های مشارکت عمومی و خصوصی»^{۴۱} در صنعت محیط‌زیست و حاکمیت شهری چین انجام داده‌اند؛ در این مقاله مدل بازی چانه‌زنی دونفره و مدل بازی ائتلافی چندنفره هر دو برای مدل‌سازی فرآیندهای مذاکره مجدد، پیشنهاد شده‌اند و سپس راه‌حل‌ها و پیامدهای تعادلی استخراج می‌شوند. کالینز و کومرال (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان «نظریه بازی برای تحلیل و بهبود مدیریت زیست‌محیطی در صنعت معدن» انجام داده‌اند؛ هدف این تحقیق آن است که با یک رویکرد چند معیار، پنج بازی را برای بررسی نظریه بازی برای صنعت معدن توسعه دهد. این مقاله بحثی در مورد چالش‌های ترکیب چند معیار و همچنین مسائل کلی با مدل‌سازی مشکلات مدیریت محیطی با نظریه بازی برای صنعت معدن ارائه داده است. مروزوف، مزن سوا و پروسکورین^{۴۲} (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان «کاربرد نظریه بازی برای تصمیم‌گیری در مورد توسعه محصولات فناوری اطلاعات» انجام داده‌اند. در این مقاله نتایج تحقیقات مرتبط با مشکلات توسعه پروژه‌های راه‌اندازی در صنعت فناوری اطلاعات ارائه شده است برای مدل‌سازی و آزمایش مدل‌های ارائه‌شده، الگوریتم ابتکاری با تابع بهینه‌سازی ارائه شده است. برای انجام آموزش زنجیره‌ای، از قابلیت پایتون با پردازش مجموعه داده‌های فعالیت کاربران استفاده می‌شود. تجزیه و تحلیل انجام شد و نتایجی در مورد اثربخشی رویکرد پیشنهادی به دست آمد.

روش‌شناسی

این پژوهش یک تحقیق با رویکرد آمیخته و ترکیبی از روش‌های کیفی و کمی می‌باشد:

الف- مرحله کیفی: جهت استخراج مؤلفه‌های مربوط به حاکمیت قانون، اعتماد عمومی و

مشارکت اجتماعی با استفاده از تکنیک دلفی، فرمی توسط پژوهشگر طراحی می‌شود و پس از مصاحبه عمیق با خبرگان و متخصصان، مؤلفه‌های مذکور به دست می‌آید که در ادامه روند آن تشریح می‌شود:

گام اول- مرور ادبیات و استخراج معیارهای اولیه: با توجه به اینکه هدف تحقیق کیفی، جنبه اکتشافی داشته و چیزی فراتر از توصیف ساده داده‌ها مدنظر می‌باشد؛ لذا با استفاده از مدل مفهومی و ادبیات نظری پژوهش، در چارچوب این پرسش که الگوی جامع تبیین اجرای اصل حاکمیت قانون در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی چیست؟ معیارهای مورد نیاز استخراج می‌شود.

گام دوم- دسته‌بندی مؤلفه‌های استخراجی و تهیه فرم اولیه مصاحبه: ابتدا با خبرگان مذاکره و آن‌ها را در جریان موضوع قرار داده و نظر آن‌ها را نسبت به تبیین اجرای اصل حاکمیت قانون در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی مورد کنکاش قرار داده و معیارهای جدیدی استخراج شد. پس از تحلیل مذاکره، برای دستیابی به هدف پژوهش، شاخص‌ها از نگاه خبرگان استخراج و نسبت به دسته‌بندی معیارهای استخراجی و مقایسه با یافته‌های حاصل از ادبیات نظری و تجربی پژوهش اقدام شد؛ در نتیجه معیارهای مشترک حذف و در نهایت معیارهای باقی مانده در دسته‌های موضوعی قرار گرفت و فرم اولیه مصاحبه به دست آمد.

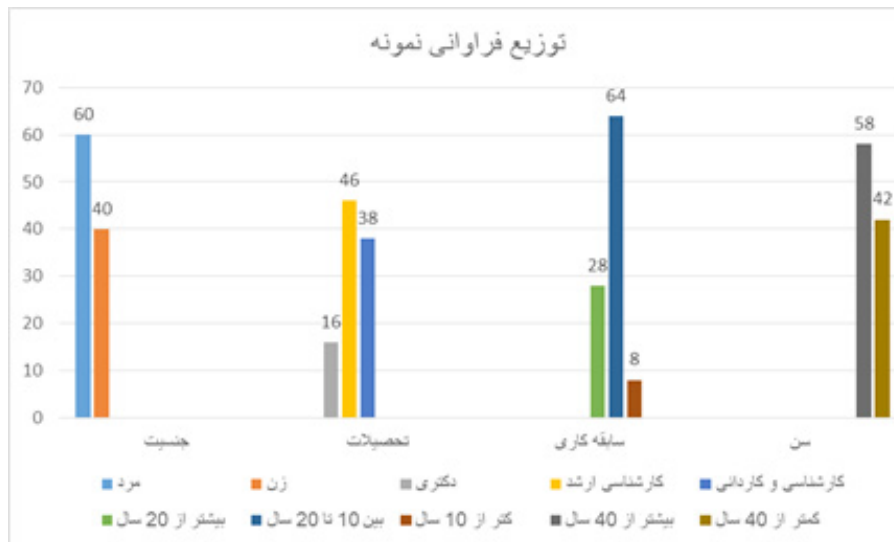
گام سوم- تجزیه و تحلیل داده‌ها و تهیه فرم نهایی مصاحبه: در این بخش پس از تهیه فرم اولیه به منظور یافتن میزان موافقت متخصصان با هر سؤال، ابتدا از ساده‌ترین روش یعنی حاصل جمع نمرات و میانگین آن‌ها استفاده شده و پس از آن، یک بار دیگر داده‌ها از طریق تکنیک آنتروپی شانون^{۳۴} مورد تحلیل قرار می‌گیرد. تکنیک آنتروپی شانون، یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره برای محاسبه وزن معیارها می‌باشد. ایده اصلی این روش آن است که هر چه پراکندگی در مقادیر یک شاخص بیشتر باشد آن شاخص از اهمیت بیشتری برخوردار است (دانایی فرد و دیگران، ۱۳۹۷: ۲۱۵). در نهایت با توجه به نتایج حاصله، فرم نهایی برای انجام مصاحبه عمیق در دو قسمت طراحی و آماده می‌شود که قسمت اول فرم مصاحبه شامل سؤال‌های عوامل فردی (جنسیت، سن، شغل، تحصیلات و سابقه کاری) و قسمت دوم فرم مصاحبه را سؤال‌های مصاحبه شکل می‌دهد.

گام چهارم- انجام مصاحبه عمیق: در این مرحله از خبرگان دانشگاهی و مدیران و متخصصان سازمانی مصاحبه عمیق صورت گرفت به طوری که ملاک مصاحبه رسیدن به اشباع نظری بوده است؛

در این تحقیق در مصاحبه سیزدهم کدهای باز جدیدی استخراج نشد و محققان برای اطمینان بیشتر مصاحبه‌های ۱۴ و ۱۵ را انجام دادند که با توجه به کدهای تکراری، نشان از اشباع نظری در انجام مصاحبه بود. بر این اساس ۵ مؤلفه جدید در حوزه حاکمیت قانون از قبیل رعایت صلاحیت اداری، مشروعیت جهت تصمیم اداری، رعایت تشریفات اداری، وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری و همسو بودن تصمیم اداری با قانون و در مجموع ۴۳ گویه جدید شناسایی شد. همچنین برای اعتماد عمومی ۳ مؤلفه اعتماد عمودی، اعتماد افقی و اعتماد نهادی و در مجموع ۴۵ گویه جدید و برای مشارکت اجتماعی ۲ مؤلفه مشارکت رسمی و مشارکت غیررسمی و در مجموع ۵۲ گویه جدید شناسایی شد.

ب- مرحله کمی: پس از مصاحبه عمیق و تحصیل اطلاعات مکفی در بخش کیفی، داده‌های موردنیاز گردآوری شد تا در مرحله کمی برای تهیه پرسشنامه محقق ساخته مورد استفاده قرار گیرد. لذا این مقاله در بخش کمی بر اساس طرح تحقیق از نوع پیمایشی و بر اساس هدف از نوع کاربردی است. جامعه آماری از کلیه مدیران، کارکنان و مشترکین شرکت توزیع نیروی برق غرب استان مازندران که یکی از سازمان‌های تابعه وزارت نیرو انتخاب شدند؛ به طوری که حجم جامعه آماری موردنظر برابر ۶۰۵۰۳۴ نفر می‌باشد. برای نمونه‌گیری در مرحله کمی از روش جدول تصادفی طبقه‌بندی شده بهره‌گیری شد؛ بدین صورت که برای تقسیم حجم نمونه میان طبقه‌های مختلف جامعه، با توجه به حجم هر طبقه از تکنیک نمونه‌گیری منطبق (تکنیک متناسب با حجم) استفاده شد و برای انتخاب افراد نمونه در هر طبقه به صورت تصادفی ساده اقدام گردید. در نتیجه با استفاده از فرمول کوکران برای جامعه محدود، تعداد ۳۸۴ نفر برآورد گردید. در این تحقیق ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه می‌باشد که با مقیاس ۵ گانه لیکرت و به صورت حضوری انجام شده است. لازم به ذکر است که رویی مرحله کمی از طریق تحلیل عاملی تأییدی اثبات شده است و برای محاسبه پایایی از روش آلفای کرونباخ و پایایی مرکب به کمک نرم‌افزار PLS استفاده شده است. از طرفی در بخش بهینه‌سازی ریاضی با استفاده از رهیافت نظریه بازی‌ها، مدل بازی که به فرم بازی‌های ایستا (نرمال استراتژیک) با اطلاعات کامل می‌باشد، در نرم‌افزار MATLAB برنامه‌نویسی شده و تعادل نش آمیخته^{۴۴} محاسبه می‌شود تا خروجی یا نتیجه بازی^{۴۵} به دست آید؛ در نتیجه با استفاده از خروجی بازی می‌توان اصل حاکمیت قانون را در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی در شرکت توزیع نیروی برق غرب مازندران تحلیل و تبیین کرد؛ به عبارت دیگر می‌توان سؤال اصلی پژوهش «آیا

شرکت توزیع برق غرب مازندران با برقراری «حاکمیت قانون» می‌تواند «اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی» را بهبود دهد؟» را آزمون کرد.

شکل (۱) توزیع فراوانی گروه نمونه

در تحقیق حاضر، فرم بازی به صورت بازی‌های ایستا (نرمال استراتژیک) با اطلاعات کامل و به شکل محدود می‌باشد؛ همچنین این بازی جزء بازی‌های غیرهمکارانه و غیررقابتی (برد - برد) و غیر چانه‌زنی می‌باشد.

با توجه به توضیحات اخیر، مراحل زیر برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی در تحقیق حاضر صورت گرفت:

۱- ابتدا بازیکنان مشخص شدند، در تحقیق حاضر بازیکنان از یک سو شرکت توزیع نیروی برق غرب مازندران و از سوی دیگر شهروندان (مشترکین شرکت توزیع نیروی برق غرب مازندران) می‌باشند.

۲- سپس استراتژی‌های هر بازیکن بر اساس تجزیه و تحلیل کیفی که قبلاً اشاره شد، به دست آمد؛ استراتژی‌های شرکت توزیع نیروی برق برای برقراری حاکمیت قانون عبارت‌اند از: S_1 . رعایت صلاحیت اداری، S_2 : مشروعیت جهت تصمیم اداری، S_3 : رعایت تشریفات اداری S_4 : وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری، S_5 : همسو بودن موضوع تصمیم اداری و استراتژی‌های شهروندان برای برقراری اعتماد عمومی، عبارت‌اند از: اعتماد افقی یا بین شخصی S_B : اعتماد عمودی یا تعمیم‌یافته، S_C : اعتماد نهادی و استراتژی شهروندان برای مشارکت اجتماعی عبارت‌اند از: S_D : مشارکت رسمی، S_E : مشارکت غیر رسمی.

۳- در این مرحله ماتریس ترجیحات تشکیل می‌شود؛ ماتریس ترجیحات برای بازی موردنظر به صورت جدول (۲) است؛ مقادیر مطلوبیت r_i و c_i از طریق ابزار پرسشنامه جمع‌آوری می‌شود و آن مطلوبیتی است که درازای انتخاب هر استراتژی برای هر بازیکن به دست می‌آید؛ p_j و q_j احتمال انتخاب هر استراتژی توسط هر بازیکن می‌باشد.

		q 1	q 2	q 3	q 4	q 5
		S _A	S _B	S _C	S _D	S _E
P ₁	S ₁	r_1 و c_1	r_2 و c_2	r_3 و c_3	r_4 و c_4	r_5 و c_5
P ₂	S ₂	r_6 و c_6	r_7 و c_7	r_8 و c_8	r_9 و c_9	r_{10} و c_{10}
P ₃	S ₃	r_{11} و c_{11}	r_{12} و c_{12}	r_{13} و c_{13}	r_{14} و c_{14}	r_{15} و c_{15}
P ₄	S ₄	r_{16} و c_{16}	r_{17} و c_{17}	r_{18} و c_{18}	r_{19} و c_{19}	r_{20} و c_{20}
P ₅	S ₅	r_{21} و c_{21}	r_{22} و c_{22}	r_{23} و c_{23}	r_{24} و c_{24}	r_{25} و c_{25}

۴- در این مرحله بر اساس ماتریس ترجیحات تابع مطلوبیت بازیکنان نوشته می‌شود.

تابع مطلوبیت U_r هنگامی که بازیکن اول با استراتژی آمیخته و بازیکن رقیب نیز با استراتژی آمیخته بازی می‌کند به صورت زیر نوشته می‌شود:^{۴۷}

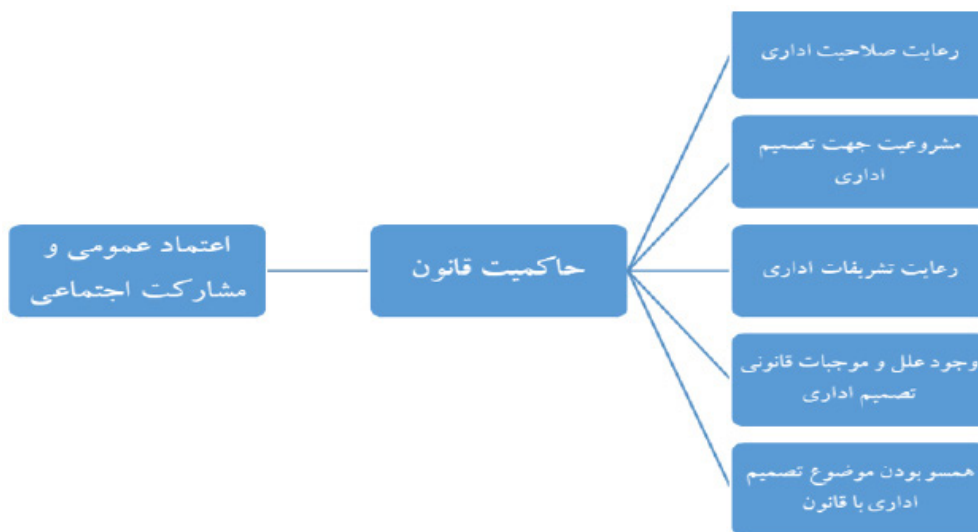
$$\begin{aligned}
 Ur = & r_1p_1q_1 + r_2p_1q_2 + r_3p_1q_3 + r_4p_1q_4 + r_5p_1q_5 + r_6p_2q_1 + r_7p_2q_2 + \quad (3) \\
 & r_8p_2q_3 + r_9p_2q_4 + r_{10}p_2q_5 + r_{11}p_3q_1 + r_{12}p_3q_2 + r_{13}p_3q_3 + r_{14}p_3q_4 + r_{15}p_3q_5 + \\
 & r_{16}p_4q_1 + r_{17}p_4q_2 + r_{18}p_4q_3 + r_{19}p_4q_4 + r_{20}p_4q_5 + r_{21}p_5q_1 + r_{22}p_5q_2 + \\
 & r_{23}p_5q_3 + r_{24}p_5q_4 + r_{25}p_5q_5
 \end{aligned}$$

تابع مطلوبیت UC هنگامی که بازیکن اول با استراتژی آمیخته و بازیکن رقیب نیز با استراتژی آمیخته بازی می کند به صورت زیر نوشته می شود^{۴۸}:

$$\begin{aligned}
 Uc = & c_1p_1q_1 + c_2p_1q_2 + c_3p_1q_3 + c_4p_1q_4 + c_5p_1q_5 + c_6p_2q_1 + c_7p_2q_2 + c_8p_2q_3 + \quad (4) \\
 & c_9p_2q_4 + c_{10}p_2q_5 + c_{11}p_3q_1 + c_{12}p_3q_2 + c_{13}p_3q_3 + c_{14}p_3q_4 + c_{15}p_3q_5 + c_{16}p_4q_1 + \\
 & c_{17}p_4q_2 + c_{18}p_4q_3 + c_{19}p_4q_4 + c_{20}p_4q_5 + c_{21}p_5q_1 + c_{22}p_5q_2 + c_{23}p_5q_3 + \\
 & c_{24}p_5q_4 + c_{25}p_5q_5
 \end{aligned}$$

۵- در این مرحله باید تابع بهترین جواب^{۴۹} نوشته شود؛ برای تشکیل تابع بهترین جواب باید از تابع مطلوبیت Ur و Uc مشتق گرفته و آن را مساوی صفر قرار دهیم؛ در نتیجه تعادل نش به ازای مقادیر مختلف p و q به دست می آید. این تعادل نشان می دهد که بازیکن اول به ازای انتخاب استراتژی های آمیخته و با ترکیبی از احتمالات p و بازیکن دوم به ازای انتخاب استراتژی های آمیخته و با ترکیبی از احتمالات q به تعادل می رسند و مطلوبیتشان حداکثر می شود.

با توجه به مباحث مذکور سؤال اصلی تحقیق حاضر این است که آیا رویکرد نظریه بازی ها می تواند اجرای حاکمیت قانون در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی را تحلیل و تبیین کند؟ به عبارت دیگر آیا شرکت توزیع برق غرب مازندران با برقراری «حاکمیت قانون» می تواند «اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی» را بهبود دهد؟

شکل (۲) مدل نظری تحقیق؛ محقق ساخته

ارزیابی روایی و پایایی: برای ارزیابی روایی پژوهش از تحلیل عاملی تأییدی و برای محاسبه پایایی از روش آلفای کرونباخ و پایایی مرکب با کمک نرم‌افزار PLS استفاده شد.

الف- ارزیابی روایی

تحلیل عاملی تأییدی و برازش مدل پژوهش: اندازه‌گیری متغیرهای حاکمیت قانون، اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی

جدول (۳) مقدار آماره تی، مقدار ضریب مسیر و خطای استاندارد متغیرهای حاکمیت قانون، اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی

متغیرهای حاکمیت قانون	آماره تی	مقدار ضریب	انحراف استاندارد	سطح معناداری
رعایت تشریفات اداری	۱۸,۸۹۱	۰,۷۱۳	۰,۰۳۸	۰,۰۰۰۱
رعایت صلاحیت اداری	۶,۱۲۰	۰,۴۳۵	۰,۰۷۱	۰,۰۰۰۱
مشروعیت جهت تصمیم اداری	۶,۳۶۴	۰,۴۷۷	۰,۰۷۵	۰,۰۰۰۱
همسو بودن موضوع تصمیم اداری با قانون	۱۹,۰۸۵	۰,۷۰۸	۰,۰۳۷	۰,۰۰۰۱
وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری	۱۲,۹۴۷	۰,۶۵۵	۰,۰۵۱	۰,۰۰۰۱
اعتماد افقی	۲۴,۳۹۸	۰,۷۶۷	۰,۰۳۱	۰,۰۰۰۱
اعتماد عمودی	۱۱,۶۴۴	۰,۶۵۲	۰,۰۵۶	۰,۰۰۰۱
اعتماد نهادی	۱۱,۴۸۱	۰,۶۶۰	۰,۰۵۸	۰,۰۰۰۱
مشارکت رسمی	۳۱,۱۶۵	۰,۸۹۴	۰,۰۲۹	۰,۰۰۰۱
مشارکت غیررسمی	۵,۱۹۸	۰,۵۶۴	۰,۱۰۸	۰,۰۰۰۱

اگر مقدار آماره تی از مقدار $1/96$ بیشتر باشد، رابطه نشان داده شده، معنی دار است؛ همان‌طور که دیده می‌شود برای متغیرهای حاکمیت قانون، اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی این روابط برقرار است.

ب- ارزیابی پایایی

جدول (۴) نتایج دو معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی

متغیرها	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0.7)	ضریب پایایی ترکیبی (Cr>0.7)
رعایت تشریفات اداری	۰,۹۸۰	۰,۹۸۲
رعایت صلاحیت اداری	۰,۹۷۵	۰,۹۸۰
مشروعیت جهت تصمیم اداری	۰,۹۸۶	۰,۹۸۸
همسو بودن موضوع تصمیم اداری با قانون	۰,۹۸۴	۰,۹۸۶
وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری	۰,۹۸۵	۰,۹۸۷
اعتماد افقی	۰,۹۹۰	۰,۹۹۰
اعتماد عمودی	۰,۹۸۵	۰,۹۸۷
اعتماد نهادی	۰,۹۹۰	۰,۹۹۱
مشارکت رسمی	۰,۹۸۷	۰,۹۸۸
مشارکت غیررسمی	۰,۹۸۶	۰,۹۸۷

با توجه به اینکه اعداد آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (سازگاری درونی) همگی در بازه مربوطه قرار گرفته‌اند، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی مدل حاکمیت قانون، اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی را تأیید کرد.

یافته‌ها

در این بخش با استفاده از رهیافت نظریه بازی‌ها و محاسبه تعادل نش آمیخته، سؤال اصلی تحقیق آزمون شده و به تبیین اصل حاکمیت قانون در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی پرداخته می‌شود؛ بنابراین ابتدا ماتریس ترجیحات تهیه شده است؛ ماتریس ترجیحات برای بازی مورد نظر به صورت جدول (۵) است؛ مقادیر مطلوبیت^{۵۰} که در خانه‌های جدول نشان داده شده از طریق توزیع پرسشنامه بین نمونه‌های تحقیق جمع‌آوری شده است و آن مطلوبیتی است که درازای انتخاب هر استراتژی برای هر بازیکن به دست می‌آید؛ P_i و Q_i احتمال انتخاب هر استراتژی توسط هر بازیکن می‌باشد. استراتژی‌های شرکت توزیع نیروی برق غرب مازندران برای برقراری حاکمیت قانون عبارت‌اند از: S_1 : رعایت صلاحیت اداری، S_2 : مشروعیت جهت تصمیم

اداری، S_3 : رعایت تشریفات اداری، S_4 : وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری، S_5 : همسو بودن موضوع تصمیم اداری؛ استراتژی‌های شهروندان برای برقراری اعتماد عمومی عبارت‌اند از: S_A : اعتماد افقی یا بین شخصی، S_B : اعتماد عمودی یا تعمیم‌یافته، S_C : اعتماد نهادی و استراتژی شهروندان برای مشارکت اجتماعی عبارت‌اند از: S_D : مشارکت رسمی، S_E : مشارکت غیر رسمی.

جدول (۵) ماتریس ترجیحات حاصل از توزیع پرسشنامه

		q_1	q_2	q_3	q_4	q_5
		S_A	S_B	S_C	S_D	S_E
P_1	S_1	۳,۳	۳,۲	۱,۴	۳,۱	۳,۵
P_2	S_2	۴,۲	۴,۱	۲,۴	۴,۳	۱,۵
P_3	S_3	۱,۳	۲,۴	۴,۲	۴,۳	۴,۱
P_4	S_4	۲,۳	۴,۱	۴,۲	۳,۴	۱,۴
P_5	S_5	۴,۱	۲,۴	۴,۱	۲,۴	۴,۲

سؤال اصلی تحقیق: آیا شرکت توزیع برق غرب مازندران با برقراری «حاکمیت قانون» می‌تواند «اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی» را بهبود دهد؟

تابع مطلوبیت U_r هنگامی که بازیکن اول با استراتژی آمیخته و بازیکن رقیب نیز با استراتژی آمیخته بازی می‌کند به صورتی نوشته می‌شود^{۵۱}:

$$U_r = 3p_1q_1 + 3p_1q_2 + p_1q_3 + 3p_1q_4 + 3p_1q_5 + 4p_2q_1 + 4p_2q_2 + 2p_2q_3 + 4p_2q_4 + p_2q_5 + p_3q_1 + 2p_3q_2 + 4p_3q_3 + 4p_3q_4 + 4p_3q_5 + 2p_4q_1 + 4p_4q_2 + 4p_4q_3 + 3p_4q_4 + p_4q_5 + 4p_5q_1 + 2p_5q_2 + 4p_5q_3 + 2p_5q_4 + 4p_5q_5 \quad (5)$$

تابع مطلوبیت U_c هنگامی که بازیکن دوم با استراتژی آمیخته و بازیکن رقیب نیز با استراتژی آمیخته بازی می‌کند به صورتی نوشته می‌شود^{۵۲}:

$$U_c = 3p_1q_1 + 2p_1q_2 + 3p_1q_3 + 3p_1q_4 + p_1q_5 + 2p_2q_1 + p_2q_2 + 4p_2q_3 + p_2q_4 + 4p_2q_5 + 4p_3q_1 + 4p_3q_2 + 2p_3q_3 + 2p_3q_4 + p_3q_5 + p_4q_1 + 3p_4q_2 + 3p_4q_3 + 4p_4q_4 + 4p_4q_5 + 5p_5q_1 + 5p_5q_2 + p_5q_3 + 4p_5q_4 + 2p_5q_5 \quad (6)$$

برای تشکیل تابع بهترین جواب^{۵۳}، باید از تابع مطلوبیت Ur و Uc مشتق گرفته و آن را مساوی صفر قرار دهیم؛ بنابراین دو دستگاه ۵ معادله و ۵ مجهولی به دست می‌آید که در فضای متلب کدنویسی شده و خروجی نهایی آن محاسبه می‌شود. مراحل مشتق‌گیری از تابع Ur در فرمول‌های (۷) تا (۱۱) و مراحل مشتق‌گیری از تابع Uc در فرمول‌های (۱۲) تا (۱۶) نشان داده شده است.

$$\frac{d ur}{dq_1} = 0 \quad 3p_1 + 4p_2 + p_3 + 2p_4 + 4p_5 = 0 \quad (7)$$

$$\frac{d ur}{dq_2} = 0 \quad 3p_1 + 4p_2 + p_3 + 2p_4 + 4p_5 = 0 \quad (8)$$

$$\frac{d ur}{dq_3} = 0 \quad 3p_1 + 4p_2 + p_3 + 2p_4 + 4p_5 = 0 \quad (9)$$

$$\frac{d ur}{dq_4} = 0 \quad 3p_1 + 4p_2 + p_3 + 2p_4 + 4p_5 = 0 \quad (10)$$

$$\frac{d ur}{dq_5} = 0 \quad 3p_1 + 4p_2 + p_3 + 2p_4 + 4p_5 = 0 \quad (11)$$

$$\frac{d uc}{dp_1} = 0 \quad 3q_1 + 2q_2 + 3q_3 + 3q_4 + q_5 = 0 \quad (12)$$

$$\frac{d uc}{dp_2} = 0 \quad 2q_1 + q_2 + 4q_3 + q_4 + 5q_5 = 0 \quad (13)$$

$$\frac{d uc}{dp_3} = 0 \quad 4q_1 + 4q_2 + 2q_3 + 2q_4 + q_5 = 0 \quad (14)$$

$$\frac{d uc}{dp_4} = 0 \quad q_1 + 3q_2 + 3q_3 + 4q_4 + 4q_5 = 0 \quad (15)$$

$$\frac{d uc}{dp_5} = 0 \quad 5q_1 + 5q_2 + q_3 + 4q_4 + 2q_5 = 0 \quad (16)$$

معادلات (۷) تا (۱۱) در یک دستگاه ۵ معادله و ۵ مجهولی و معادلات (۱۲) تا (۱۶) در یک دستگاه ۵ معادله و ۵ مجهولی دیگر حل می‌شود؛ خروجی نهایی دو دستگاه ۵ معادله و ۵ مجهولی در جدول زیر آمده است:

جدول ۶- خروجی نرم‌افزار متلب برای آزمون سؤال یازدهم

p_1	p_2	p_3	p_4	p_5	ur
۳۵۱۹/۰	۰۳۷۰/۰	۱۱۱۱/۰	۲۲۲۲/۰	۲۷۷۸/۰	2/8694
q_1	q_2	q_3	q_4	q_5	uc
۱۷۳۱/۰	۲۸۸۵/۰	۰۹۶۲/۰	۲۳۰۸/۰	۲۱۱۵/۰	2/9131

بر اساس خروجی بالا می‌توان استدلال کرد که شرکت توزیع برق غرب مازندران با برقراری «حاکمیت قانون» می‌تواند «اعتماد عمومی - مشارکت اجتماعی» را بهبود دهد؛ در این حالت گفته می‌شود که استراتژی مرکب «حاکمیت قانون» و استراتژی مرکب «اعتماد عمومی - مشارکت اجتماعی» تعادل نش دارند؛ این تعادل بیان می‌کند وقتی شرکت توزیع برق غرب مازندران استراتژی حاکمیت قانون را بازی می‌کند، مشتریان هم به‌طور هم‌زمان استراتژی‌های اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی را بازی می‌کنند؛ به عبارت دیگر وقتی شرکت توزیع برق غرب مازندران حاکمیت قانون را به‌طور کامل رعایت می‌کند، مشتریان با احتمال ۱۷ درصد «اعتماد افقی»، با احتمال ۲۸ درصد «اعتماد عمودی»، با احتمال ۹ درصد «اعتماد نهادی»، با احتمال ۲۳ درصد «مشارکت رسمی» و با احتمال ۲۱ درصد «مشارکت غیررسمی» خواهند داشت. از سوی دیگر هنگامی که مشتریان به شرکت توزیع نیروی برق اعتماد دارند و با این اداره مشارکت می‌کنند، شرکت توزیع نیروی برق با احتمال ۳۵ درصد «رعایت صلاحیت اداری»، با احتمال ۳ درصد «مشروعیت جهت تصمیم اداری» و با احتمال ۱۱ درصد «رعایت تشریفات اداری» و با احتمال ۲۲ درصد «علل و موجبات قانونی تصمیم اداری» و با احتمال ۲۷ درصد «همسو بودن موضوع تصمیم اداری با قانون» را رعایت می‌کند. این شرایط «حاکمیت قانون» و «اعتماد عمومی - مشارکت اجتماعی» را به‌طور هم‌زمان بهینه و حداکثر کرده و بازی را به تعادل می‌رساند.

نتیجه‌گیری

این تحقیق یک تحقیق آمیخته و ترکیبی از روش‌های کیفی و کمی می‌باشد؛ مرحله کیفی به مفهوم‌پردازی و دسته‌بندی مؤلفه‌های حاکمیت قانون پرداخته است به‌طوری‌که از طریق تحلیل محتوی مصاحبه‌ها با استفاده از تکنیک دلفی ۵ مؤلفه جدید برای حاکمیت قانون استخراج شد؛ همچنین برای اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی مؤلفه‌ها و گویه‌های جدیدی شناسایی شد. از این مؤلفه‌ها به‌عنوان استراتژی‌های بازیکنان در نظریه بازی‌ها استفاده می‌شود؛ برای حاکمیت قانون ۵ مؤلفه جدید شامل «رعایت صلاحیت اداری، مشروعیت جهت تصمیم اداری، رعایت تشریفات اداری، وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری و همسو بودن موضوع تصمیم اداری با قانون» شناسایی شد. مقایسه یافته‌های پژوهش با یافته‌های سایر پژوهشگران نشان‌دهنده همسوئی نتایج حاصل می‌باشد.

در این بخش می‌توان به تحقیق آل محمد و همکاران در سال ۱۳۹۸ تحت عنوان «مبانی معرفت‌شناسی حاکمیت قانون در نظام حقوقی ایران» اشاره کرد به طوری که نتایج به دست آمده نشان داد که یکی از مظاهر اصل حاکمیت قانون، «عدم سرپیچی از اجرای دستورهای مقام‌های بالاتر، عدم وجود غیبت غیرموجه به صورت متناوب یا متوالی» است. این نتیجه با نتیجه حاصل از دسته‌بندی اصلی این تحقیق که با توجه به توضیحات فوق «رعایت صلاحیت اداری» است، همسو می‌باشد. پاگالو در سال ۲۰۲۱ در تحقیقی با عنوان «در مورد اصل حریم خصوصی با طراحی و محدودیت‌های آن: فناوری، اخلاق و حاکمیت قانون» به مواردی از حاکمیت قانون اشاره دارد که شامل عدم دخالت مسئولان اداری در کار مسئولان اداری دیگر، رعایت وظایف و تکالیف اداری، عدم تسامح در حفظ اموال، اسناد و وجوه دولتی و خسارات به اموال دولتی، می‌باشد و با مؤلفه‌های رعایت صلاحیت اداری، در تحقیق حاضر همسویی دارد.

هارت ول و اوربان در سال ۲۰۲۰ در تحقیقی با عنوان «سوزاندن دولت قانونی: نهادهای حقوقی و حمایت از حاکمیت قانون» به این نتیجه رسیدند که «عدم تبعیض یا اعمال غرض در اجرای قوانین و مقررات و عدم وجود اخاذی و اختلاس در روابط بین مسئولان اداری و شهروندان» از لازمه‌های بسیار مهم حاکمیت قانون می‌باشند. همچنین رضایی و توحید فام در سال ۱۳۹۷ در تحقیقی خود با عنوان «نسبت سنجی الگوی حکمرانی خوب و مردم‌سالاری دینی (با تأکید بر شاخص‌های حاکمیت قانون، مشارکت و پاسخگویی)» به عدم اعمال فشارهای گروهی برای تحصیل مقاصد غیرقانونی در محیط اداری و عدم کارشکنی و شایعه‌پراکنی اشاره داشتند که با مؤلفه مشروعیت جهت تصمیم اداری در تحقیق حاضر همسویی دارد.

در تحقیقی دیگر که در سال ۱۳۹۶ توسط الیاسی با عنوان «تجلی حاکمیت الهی در اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» و همچنین در سال ۲۰۲۰ توسط آگوستینو، با عنوان «حاکمیت قانون و کیفیت نظارتی به عنوان محرک‌های کارآفرینی» صورت گرفته است، مشاهده می‌شود که نتایج آن‌ها با پاره‌ای از مفاهیم استخراجی مصاحبه و مؤلفه «رعایت تشریفات اداری» در این تحقیق، هم سو می‌باشد.

یکی دیگر از مؤلفه‌های شناسایی شده «وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری»

می‌باشد که زیر دسته‌های آن، «عدم تأخیر در ابلاغ بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌های اداری و عدم سهل‌انگاری در انجام وظایف محول شده» می‌باشد که با نتایج تحقیق مرکز مالگیری و عطار در سال ۱۳۹۷ تحت عنوان «آسیب‌شناسی قانون‌گذاری در ایران از منظر رویه ابتکار قانون‌گذاری» و موسوی زاده مرکبه در سال ۱۳۹۶ تحت عنوان «در انتظار قانون‌گرایی: تحلیل متنی نظریه حاکمیت قانون در ایران» همسویی دارد.

واعظی و مسعودی در سال ۱۳۹۶ در تحقیق خود با عنوان «تأملی در کارآمدی تضمین‌های حاکمیت قانون در قوه مجریه ایران و انگلستان» به همسو بودن تصمیم‌گیری با قانون اشاره داشتند که با مؤلفه اصلی، در تحقیق حاضر سازگاری دارد.

تحقیق حاضر ضمن تأیید نتایج سایر تحقیقات مرتبط، دیدگاهی جامع و نظام‌مند از حاکمیت قانون ارائه داده است؛ در بین مهم‌ترین پژوهش‌های پیشین مرتبط، بهروزی و همکاران (۱۳۹۸) به عوامل «رعایت وظایف و تکالیف اداری» اشاره کردند که در پژوهش حاضر این عوامل در گروه «رعایت صلاحیت اداری» گنجانده شده است. در پژوهش نوتناگل (۲۰۲۰)، «مجازات و برخورد جدی با رشوه و اختلاس» مورد توجه بوده است که در پژوهش حاضر در گروه «مشروعیت جهت تصمیم‌گیری اداری» قرار گرفته‌اند. نتایج پژوهش آکسیونووا (۲۰۱۶) و هارت ول و اربان (۲۰۲۰)، مجموعه‌ای از عوامل مؤثر بر حاکمیت قانون را شناسایی کردند که این عوامل عمدتاً در گروه «رعایت تشریفات اداری» مدل پژوهش هستند. همچنین دو مؤلفه «جلوگیری از اشتباه نظری و اشتباه عملی» در تحقیق شیراوند و همکاران (۱۳۹۸)، در گروه «وجود علل و موجبات قانونی تصمیم‌گیری اداری» گنجانده شدند. «تسریع در اجرای قوانین و تفسیر درست از قانون» که در مدل پور علی مقدم و همکاران (۱۳۹۹) به آن اشاره شد و عواملی که در تحقیق آچاریا (۲۰۲۰) و چن و یانگ (۲۰۱۷) وجود دارند در گروه «همسو بودن تصمیم‌گیری با قانون» قرار گرفت. «رعایت صلاحیت اداری و رعایت تشریفات اداری» در تحقیق بلر و کاریم (۲۰۱۹) به عوامل و مؤلفه‌هایی اشاره دارند که در مؤلفه‌های اصلی مدل قرار می‌گیرند، در حالی که در پژوهش حاضر علاوه بر عوامل مطرح شده در سایر پژوهش‌ها، ابعاد حاکمیت قانون به‌طور کامل ارائه و الگویی جامع و مبتنی بر شرایط خاص سازمان‌های دولتی به‌ویژه شرکت توزیع برق غرب مازندران ارائه شده است. لازم به ذکر است که مقاله حاضر بر اساس یک چارچوب جدید بیان می‌کند که حاکمیت قانون

وقتی می‌تواند اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی را در شرکت توزیع برق غرب مازندران بهبود دهد که مدیران و کارمندان اداره مذکور صلاحیت‌های اداری خود را رعایت کرده و در تصمیمات اداری خود غرض‌ورزی و جهت‌گیری نداشته باشند؛ همچنین باید تشریفات اداری را به‌طور کامل رعایت کرده و تصمیمات اداری را به‌درستی به قوانین و آیین‌نامه‌های اداری استناد کنند. به‌طوری‌که بر اساس سؤال اصلی پژوهش که بیان می‌دارد «آیا می‌توان چارچوب جدید یا الگوی جامعی از حاکمیت قانون در بخش اداری و اجرایی ارائه کرد؟» برای مدل پژوهش بر این اساس ۵ مؤلفه جدید در حوزه حاکمیت قانون از قبیل رعایت صلاحیت اداری، مشروعیت جهت تصمیم اداری، رعایت تشریفات اداری، وجود علل و موجبات قانونی تصمیم اداری و همسو بودن تصمیم اداری با قانون و در مجموع ۴۳ گویه جدید شناسایی شد.

نهایتاً بر اساس نتایج پژوهش حاضر، حاکمیت قانون در زمان حاضر یکی از اولویت‌های مهم سازمان‌های دولتی است و شناخت و آگاهی از راهبردهای تحقق آن ضرورت دارد. حاکمیت قانون با توجه به دیدگاه پژوهشگران پیشین نمی‌تواند با نگاه تک‌بعدی یا عوامل محدود تحقق یابد و ضرورت دارد که ضمن ارتقای ابعاد حاکمیت قانون، نظام سیاسی، اداری و قضایی کشور بستر لازم برای اجرای اصل حاکمیت قانون را فراهم کنند. با توجه به ماهیت پیچیده و چندبعدی حاکمیت قانون، توجه توأمان به مجموعه عوامل شناسایی شده و عدم نگاه جزئی‌نگر ضروری است و در صورت نبود هر یک از عوامل، روند برقراری حاکمیت قانون به مشکل برمی‌خورد. برای مثال اگر تشریفات اداری رعایت شود اما صلاحیت‌های اداری رعایت نشود، روند برقراری حاکمیت قانون شکست می‌خورد؛ بنابراین با توجه به اهمیت حاکمیت قانون برای سازمان‌های دولتی، باید الگوی ارائه‌شده با تمام اجزای آن با نگاه نظام‌مند مدنظر قرار گیرد.

مرحله کمی تحقیق به دنبال تحلیل و تبیین اجرای اصل حاکمیت قانون در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی با استفاده از رهیافت نظریه بازی‌ها می‌باشد؛ لازم به ذکر است که تاکنون تحقیقی با این عنوان انجام نشده و این حاکی از نوآوری و جدید بودن تحقیق حاضر است؛ در این راستا سؤال اصلی تحقیق با عنوان «آیا شرکت توزیع برق غرب مازندران با برقراری «حاکمیت قانون» می‌تواند «اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی» را بهبود دهد؟»

مورد آزمون قرار گرفت و یافته‌ها نشان داد که شرکت توزیع برق غرب مازندران با برقراری «حاکمیت قانون» می‌تواند «اعتماد عمومی - مشارکت اجتماعی» را بهبود دهد.

پیشنهادات

با توجه به نتایج به‌دست آمده پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود.

- کارمندان در راستای رعایت صلاحیت اداری، از اجرای دستورهای مقام‌های بالاتر سرپیچی نکنند، همچنین غیبت غیرموجه نداشته باشند، مسئولان اداری در کار مسئولان اداری دیگر دخالت نکنند، وظایف و تکالیف اداری را رعایت نکنند تا حاکمیت قانون در اداره کل توزیع برق غرب مازندران برقرار شود و باعث جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی شهروندان شود.

- کارمندان در راستای رعایت مشروعیت جهت تصمیم اداری، در اجرای قوانین و مقررات تبعیض یا اعمال غرض یا روابط غیر اداری وجود نداشته باشد؛ اخذی و اختلاس در روابط بین مسئولان اداری و شهروندان وجود نداشته باشد؛ هرگونه مالی که در عرف رشوه‌خواری تلقی می‌شود، اخذ نشود تا حاکمیت قانون در اداره کل توزیع برق غرب مازندران برقرار شود و باعث جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی شهروندان شود.

- در راستای رعایت تشریفات اداری، مسئولان اداری در انجام امور ارباب‌رجوع تأخیر نکنند، همچنین شئون شغلی یا تشریفات اداری را رعایت کنند. در خلال ساعات موظف اداری، محل خدمت را ترک نکنند. حجاب اسلامی، شئون و شعایر اسلامی را رعایت کنند تا حاکمیت قانون در اداره کل توزیع برق غرب مازندران برقرار شود و باعث جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی شهروندان شود.

- برای ایجاد موجبات قانونی تصمیم اداری، مسئولان اداری در اعلان و ابلاغ بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌های اداری تأخیر نداشته باشند، در انجام وظایف محول شده کم‌کاری یا سهل‌انگاری نکنند. عدم سهل‌انگاری رؤسا و مدیران در دادن گزارش تخلفات کارمندان تحت امر سهل‌انگاری نکنند. مسئولان اداری اسرار و اسناد محرمانه اداری را افشا نکنند تا حاکمیت قانون در اداره کل توزیع برق غرب مازندران برقرار شود و باعث جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی شهروندان شود.

- در راستای همسو کردن موضوع تصمیم اداری با قانون، مسئولان اداری قوانین و مقررات اداری رعایت کنند. تخلف اداری بین روسا و معاونین دیده نشود، گزینش استخدامی متقاضیان به‌طور قانونی انجام شود، ارتقاء شغلی مدیران به‌طور قانونی باشد، اعطای مزایا و پاداش شغلی مدیران به‌طور قانونی باشد تا حاکمیت قانون در اداره کل توزیع برق غرب مازندران برقرار شود و باعث جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی شهروندان شود.

- برای تحقیقات آینده پیشنهاد می‌شود که «تحلیل و تبیین اجرای حاکمیت قانون شکلی و ماهوی در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی با استفاده از الگوریتم ژنتیک»، «تحلیل و تبیین ضمانت‌های اجرای حاکمیت قانون (استقلال قضایی و کنترل قضایی) در جلب اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی با استفاده از سیستم‌های خبره» و «شناسایی عوامل مؤثر بر ارتقای حاکمیت قانون از دیدگاه ذی‌نفعان داخلی و بین‌المللی» مدنظر قرار بگیرد.

تشکر و قدردانی

در پایان، پژوهشگران از کلیه خبرگان و متخصصان دانشگاهی، مدیران و کارمندان و مشترکین شرکت توزیع برق غرب مازندران که در انجام این پژوهش همکاری و مشارکت داشتند، کمال تشکر و قدردانی را دارند.

پی‌نوشت

1. Mixed Nash Equilibrium
2. Gora & de Wilde
3. Osland & Peter
4. Bauer & Fatke
5. Tolbert & Mcneal
6. Pagallo
7. Hartwell & Urban
8. Raube & Reis
9. Observance of administrative competence
10. Lenaerts
11. Legitimacy for administrative decision

12. Do not abuse authority
13. Agostino
14. Observance of administrative formalities
15. Neuwahl & Kovacs
16. Existence of legal causes and reasons for administrative decision
17. Alignment of the subject of administrative decision with the law
18. Hooghe, et al.
19. Nunkoo et al.
20. Vertical trust
21. Moore
22. Institutional trust
23. Lo. Iacono
24. Pohorila
25. Formal participation
26. Migchelbrink & Van de Walle
27. Henry et al.
28. Informal participation
29. Priestley et al.
30. Game theory
31. Gao et al.
32. Nash Equilibrium
33. Lee
34. Liang et al.
35. Osborne
36. Best Response Function
37. Axyonova
38. vukovic
39. Sevaštik
40. Hartwell and Urban
41. Public-Private Partnership (PPP)
42. Morozov, Mezentseva & Proskurin
43. Entropy Shanon
44. Mixed Nash Equilibrium
45. out come

46. utility

۴۷. تابع U_r در فرمول (۱) برای یک ماتریس ۲ بعدی نوشته شد؛ اکنون تابع U_r برای یک ماتریس ۵ بعدی نوشته شده است.

۴۸. تابع U_c در فرمول (۲) برای یک ماتریس ۲ بعدی نوشته شد؛ اکنون تابع U_c برای یک ماتریس ۵ بعدی نوشته شده است.

49. Best Response Function

50. utility

۵۱. تابع U_r بر مبنای فرمول (۳) نوشته شده است.

۵۲. تابع U_c بر مبنای فرمول (۴) نوشته شده است

53. Best Response Function

کتابنامه

۱. اسدی، حمید، جاوید، محمدجواد و دری کفرانی، محمدحسین. (۱۳۹۲). «پژوهشی پیرامون نسبت سنجی حاکمیت قانون در قاموس قانون اساسی و نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران». پژوهش‌نامه حقوق اسلامی، ۱۳(۳۶)، ۵-۲۶.
۲. اصلانی، فیروز و کاظمینی، سید محمد محسن. (۱۳۹۰). «مفهوم حاکمیت قانون و برداشت از آن با تأکید بر قانون اساسی ج.ا.ا». مطالعات انقلاب اسلامی، ۸(۲۶)، ۲۴۷-۲۷۴.
۳. آل محمد، سی محمدعلی، نوروزی، قدرت اله و توسلی نائینی، منوچهر. (۱۳۹۸). «مبانی معرفت‌شناسی حاکمیت قانون در نظام حقوقی ایران». پژوهش‌های اعتقادی کلامی (علوم اسلامی)، ۹(۳۳)، ۵۳-۷۲.
۴. الیاسی، مرتضی. (۱۳۹۶). «تجلی حاکمیت الهی در اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران». مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۴(۴۸)، ۱۰۹-۱۲۶.
۵. برادران، وحید (۱۳۹۸)، «انتخاب استراتژی بازاریابی مطلوب در محیط رقابتی با توسعه مدل نظریه بازی». تحقیقات بازاریابی مدرن، ۹(۱)، ۱۰۷-۱۲۴.
۶. بهروزی، محمد، پورکیانی، مسعود، درخشان، مژگان و محمدباقری، مهدی. (۱۳۹۸). «بررسی رابطه شاخص‌های کیفیت و حاکمیت قانون و کنترل فساد بر شاخص رفاه لگاتوم». مطالعات راهبردی بسیج، ۲۲(۸۵)، ۱۲۵-۱۵۰.
۷. پارسا نسب، مجتبی، آقا داود، سید رسول و شاهنوشی، مجتبی. (۱۴۰۰). «شناسایی عوامل مؤثر بر پذیرش سیاست‌گذاری عمومی در حوزه پرسنلی در ساختار اداری ایران». فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۴(۲)، ۴۷۳-۴۸۸.
۸. پور علی مقدم، سونا، زارع مهرجردی، محمدرضا، امیر تیموری، سمیه و نقوی، سمیه. (۱۳۹۹). «بررسی تأثیر هزینه‌های تحقیق و توسعه، حاکمیت قانون و خشک‌سالی بر نرخ رشد بخش کشاورزی در ایران». اقتصاد کشاورزی (اقتصاد و کشاورزی)، ۱۴(۱)، ۱-۲۵.
۹. حاجی‌زاده، محمود، نژندی منش، هیبت اله و زارعی، محمدحسین. (۱۳۹۶). «جایگاه حاکمیت قانون در حقوق بین‌المللی. پژوهش حقوق عمومی» (پژوهش حقوق) (حقوق و سیاست)، ۱۸(۵۴)، ۱۷۱-۱۹۷.
۱۰. حصاری، محمدرضا (۱۳۹۲)، «نقش مدیران در اصلاح کارکنان بی‌تفاوت سازمان با استفاده از رهیافت تئوری بازی‌ها»، تحقیق در عملیات در کاربردهای آن، ۱۰(۲)، ۵۱-۵۹.
۱۱. دانایی‌فرد، حسن؛ الوانی، مهدی و آذر، عادل (۱۳۹۷)، روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع، تهران: صفار، چ ۳.
۱۲. رضایی، حسن و توحید فام، محمد (۱۳۹۷)، «نسبت سنجی الگوی حکمرانی خوب و مردم‌سالاری

- دینی (با تأکید بر شاخص‌های حاکمیت قانون، مشارکت و پاسخگویی)»، راهبرد، ۲۷(۸۹)، ۳۵-۶۵.
۱۳. رضوی نژاد، سید امین (۱۳۹۴)، «دیپلماسی هسته‌ای بین ایران و آمریکا بر اساس نظریه بازی‌ها»، *خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت*، ۵(۱۵)، ۶۷-۸۱.
۱۴. سلیمیان، صلاح و الماسی فرد، محمد رسول (۱۳۹۹)، «جست‌وجوی زمینه‌های اقتصادی صلح با استفاده از نظریه بازی‌ها»، *مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل*، ۳(۱)، ۱۸۹-۲۱۵.
۱۵. شریفی، محمد، بای، عبدالرضا، ابوالفضل کریزی، حسین و صالحی فارسانی، علی. (۱۴۰۰). «جایگاه سرمایه اجتماعی در کارآمدی نظام سیاسی». *فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۴(۲)، ۱۲۳-۱۳۶.
۱۶. فرهنگ، رضا، سلجقه، سنجر، پورکیانی، مسعود و صیادی، سعید. (۱۴۰۰). «پیش‌بینی تحول نظام اداری در حوزه منابع انسانی بر اساس عوامل بازدارنده (مورد مطالعه: دستگاه‌های اجرایی شهر کرمان)». *فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۴(۲)، ۴۳۴-۴۵۵.
۱۷. مرادی، حبیب (۱۳۹۸)، طراحی مدل جامع مشارکت کارکنان در سازمان‌های دولتی با تأکید بر سرمایه اخلاقی، رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس.
۱۸. مرکز مالگیری، احمد و عطار، سعید (۱۳۹۷)، «آسیب‌شناسی قانون‌گذاری در ایران از منظر رویه ابتکار قانون‌گذاری»، *مجلس و راهبرد*، ۲۵(۹۶)، ۲۱۳-۲۳۶.
۱۹. مفتاح، محمد هادی. (۱۳۸۹). «جلو‌های از حاکمیت قانون‌گرا در احادیث سیره رسول الله». *مجله دانشگاه علوم پزشکی کرمان*، ۲(۳)، ۱۶۷-۱۷۸.
۲۰. ملا صالحی، محسن (۱۳۹۶). «بررسی نسبت میان بهبود شاخص‌های حاکمیت قانون و توسعه سیاسی»، *مجلس و راهبرد*، ۲۴(۸۹)، ۳۵-۵۴.
۲۱. موسوی زاده مرکیه، سید شهاب‌الدین (۱۳۹۶). «در انتظار قانون‌گرایی: تحلیل متنی نظریه حاکمیت قانون در ایران»، *مجلس و راهبرد*، ۲۴(۹۲)، ۱۷۵-۲۰۳.
۲۲. واعظی، سید مجتبی و مسعودی، حمید (۱۳۹۶)، «تأملی در کارآمدی تضمین‌های حاکمیت قانون در قوه مجریه ایران و انگلستان»، *سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۵(۱۹)، ۱۲۹-۱۴۷.
23. Agostino, M. Nifo, A. Trivieri, F. & Vecchione, G. (2020). Rule of law and regulatory quality as drivers of entrepreneurship. *Regional Studies*, 54(6), 814-826.
24. Axyonova, V. (2016). Promoting justice reforms in Central Asia: The European Union's rule of law initiative as part of a comprehensive democratization strategy? *Central Asian Affairs*, 3(1), 29-48.
25. Bauer, P. C. & Fatke, M. (2014). Direct democracy and political trust: Enhancing trust, initiating distrust—or both? *Swiss Political Science Review*, 20(1), 49-69.
26. Beshi, T. D. & Kaur, R. (2020). Public trust in local government: Explaining the role of good governance practices. *Public Organization Review*, 20(2), 337-350.

27. Collins, B. C. & Kumral, M. (2020). Game theory for analyzing and improving environmental management in the mining industry. **Resources Policy**, 69, 101860.
28. Gao, Y. Li, Z. Wang, F. Wang, F. Tan, R. R. Bi, J. & Jia, X. (2018). A game theory approach for corporate environmental risk mitigation. **Resources, Conservation and Recycling**, 130, 240-247.
29. Gora, A. & de Wilde, P. (2020). The essence of democratic backsliding in the European Union: deliberation and rule of law. **Journal of European Public Policy**, 1-21.
30. Hartwell, C. A. & Urban, M. (2021). Burning the Rechtsstaat: legal institutions and protection of the rule of law. **Journal of Institutional Economics**, 17(1), 105-131.
31. Henry, L. A. Sundstrom, L. M. Winston, C. & Bala-Miller, P. (2019). NGO participation in global governance institutions: International and domestic drivers of engagement. **Interest Groups & Advocacy**, 8(3), 291-332.
32. Hooghe, M. Marien, S. & De Vroome, T. (2012). The cognitive basis of trust. The relation between education, cognitive ability, and generalized and political trust. **Intelligence**, 40(6), 604-613.
33. Lenaerts, K. (2020). New horizons for the rule of law within the EU. **German Law Journal**, 21(1), 29-34.
34. Lee, D. (2008). Game theory and neural basis of social decision making. **Nature neuroscience**, 11(4), 404-409.
35. Liang, Q. Hu, H. Wang, Z. & Hou, F. (2019). A game theory approach for the renegotiation of Public-Private Partnership projects in Chinese environmental and urban governance industry. **Journal of cleaner production**, 238(1), 52-79.
36. Lo Iacono, S. (2019). Law-breaking, fairness, and generalized trust: The mediating role of trust in institutions. **Plos one**, 14(8), 185-220.
37. Migchelbrink, K. & Van de Walle, S. (2021). A systematic review of the literature on determinants of public managers' attitudes toward public participation. **Local Government Studies**, 1-22.
38. Morozov, V. Mezentseva, O. & Proskurin, M. (2020, May). Application of game theory for decisions making on the development of it products. In **International Scientific Conference "Intellectual Systems of Decision Making and Problem of Computational Intelligence"** (pp. 377-394). Springer, Cham.
39. Moore, S. (2018). Towards a sociology of institutional transparency: openness, deception and the problem of public trust. **Sociology**, 52(2), 416-430.

40. Neuwahl, N. & Kovacs, C. (2021). Hungary and the EU's Rule of Law Protection. **Journal of European Integration**, 43(1), 17-32.

41. Nunkoo, R. Ribeiro, M. A. Sunnasee, V. & Gursoy, D. (2018). Public trust in mega event planning institutions: The role of knowledge, transparency and corruption. **Tourism Management**, 66, 155-166.

42. Osborne, M. J. (2004). **An introduction to game theory** (Vol. 3, No. 3). New York: Oxford university press.

43. Osland, K. M. & Peter, M. (2021). UN peace operations in a multipolar order: Building peace through the rule of law and bottom-up approaches. **Contemporary Security Policy**, 42(2), 197-210.

44. Pagallo, U. (2021). On the principle of privacy by design and its limits: Technology, ethics and the rule of law. In **Italian Philosophy of Technology** (pp. 111-127). Springer, Cham.

45. Pohorila, L. (2018). Female Political Participation in Europe with a Focus on Scandinavian Systems.

46. Priestley, M. Stickings, M. Loja, E. Grammenos, S. Lawson, A. Waddington, L. & Fridriksdottir, B. (2016). The political participation of disabled people in Europe: Rights, accessibility and activism. **Electoral Studies**, 42(6), 1-9.

47. Raube, K. & Reis, F. C. (2021). The EU's crisis response regarding the democratic and rule of law crisis. In **The Palgrave Handbook of EU Crises** (pp. 627-646). Palgrave Macmillan, Cham.

48. Sevaštik, P. (2020). Rule of Law, Human Rights and Impunity: The Case of Afghanistan. **Hague Journal on the Rule of Law**, 12(1), 93-145.

49. Tolbert, C. J. & McNeal, R. S. (2003). Unraveling the effects of the Internet on political participation? **Political research quarterly**, 56(2), 175-185.

50. Vuković, D. (2018). The Quest for Government Accountability and Rule of Law: Conflicting Strategies of State and Civil Society in Cambodia and Serbia. **Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations**, 29(3), 590-602.